

Билјана ВАНКОВСКА

W
Vo vreme na
opšt a izmama,
ka`uvawet o na
vist i nat a st anuva
revoluci oneren ~i n

W

Xorx ORVEL

ПРАВО ДА СЕ ЗНАЕ: ШТО ТОА СЕ СЛУЧИ?

Македонија често пати е жртва на сопствениот успех, или барем на успехот кој во нас го гледа меѓународната заедница. Ние сме секогаш при рака како успешна приказна, што заради давање пример на другите и земање на заслугите за успехот, што заради потребата да нè тргнат од глава. А не е воопшто лесно да го носите на плеки имиџот на парадигматски случај на постконфликтно опоравување. Во име на таквиот мир и перспектива, што други ви ги дефинираат, а при тоа ви покажуваат морков и стап, моравме да проголтаме многу работи, кои немаат никаква врска со градење мултиетничко општество или европска демократија. Да не одиме понатаму од она што ни го донесе територијалната организација, која богами сега ќе се заокружи со симболите (бидејќи, ќе се согласите, не бива територија без ознаки и гордо исправени знамиња).

За четири години некои работи се смирија, некои само си ги заменија местата и имињата, некои ги подзаборавивме, а на некои се навикнавме. Во име на перспективите за асоцирање во НАТО/ЕУ, како колективно да се согласивме да не зборуваме за состојбата која е колебање меѓу кршлив мир и недовршен конфликт. Меѓутоа, како за белја, постојано ќе се најде некој да ве потсети на тоа, без оглед дали станува збор за старите актери (Георгиевски, Џафери) или некои нови згодни мажи (Красниќи). **ОНИЕ ВО ВЛАСТА СЕ ПРЕПРАВААТ ДЕКА ИМААТ ТОТАЛНА АМНЕЗИЈА, И СЕКОЕ СПОМНУВАЊЕ НА КОНФЛИКТОТ ЗА НИВ Е ДАМНА МИНАТО ВРЕМЕ, А ДЕБАТАТА ЗА НЕГО "ЧИСТА ГЛУПОСТ"**. За жал, оние кои страдаа, директно или индиректно, се неми, немоќни и немаат начин да ја искажат својата незавршена мака и траума.

Деновиве, во контекст на т.н. досие "Поделба на Македонија", човек не може а да не се потсети на неколку интересни детали за нашата "мала војна". Така, на силниот конфликт во Македонија беше со најмалку жртви и со најмало времетраење во споредба со другите конфликти на територијата на поранешна Југославија. Вушност, до ден денешен никој не ја ни знае вкупната бројка загинали, иако меморијали и паметници никнуваат

по селата како печурки по дожд. **НИКОЈ ВО ДРЖАВАТА НЕ СЕ ОСМЕЛУВА ДА ЈА ДЕФИНИРА ПРАВНО СИТУАЦИЈАТА ОД 2001 ГОДИНА**. Суштинските прашања поврзани за причините на насилството во поранешната оаза на мирот, во врска со контроверзите за некои акции и офанзивни во текот на шестмесечните непријателства и за вистинската димензија на последиците на конфликтот - остануваат отворени и без одговор. Мировниот процес покажа позитивни резултати, но само анализиран низ призмата на елитите кои се помирија, политичките и правните реформи, кои се изведоа често пати на непринципиелен начин. **НА КРАЈ ПРОИЗЛЕГУВА ДЕКА РЕЗУЛТАТИТЕ ГИ ГЛЕДАТЕ ГОРЕ, А ЗА ОНИЕ ДОЛУ НИКОМУ НЕ МУ Е ГРИЖА. КЕ ВИ КАЖАТ - ОБИЧНИТЕ ГРАЃАНИ СЕ КОЛАТЕРАЛНА ШТЕТА, АМА ВАЖНО ПО 2001 ГОДИНА МАКЕДОНИЈА СТАНАЛА ВИСТИНСКА ПРИМЕР НА МУЛТИЕТНИЧКИ РАЈ (?!).**

Постохридска Македонија останува заробена во една нова виртуелна стварност (како онаа од времето на оазата на мирот). Општеството е оставено во вакуум, прашувајќи се што тоа навистина се случи во 2001 година. Оставено без упатство или помош да ја разбере претконфликтната и постконфликтната ситуација, општеството лесно станува плен на нов бран

на етно-национализам и етно-политичка манипулација. За шестмесечниот конфликт имаме многу повеќе неразјаснети отколку веродостојни детали, и уште поважно, централното прашање **ШТО СЕ СЛУЧИ 2001 ГОДИНА И ЗОШТО** постојано се адут во меѓусебните политички пресметки.

По 2001 година, Македонија стана земја во која насилството се вкорени и легитимизира. Уште полошо, јакне културното насилство проследено со нови симболи, херои и маченици. Физичкото (директното) насилство е редуцирано и високо криминализирано. Мировните реформи не само што не го санираа општественото ткиво, туку ја продлабочија фрагментацијата, а јазот и меѓуетничката недоверба се продлабочуваат, особено во процесот на децентрализацијата. Секако, сè ова е убаво затскриено и спакувано во приказната за нашето чекорење кон Европа. Така, секој оној кој сака отворено да проговори за состојбите ризикува да биде наречен непријателски елемент.

До овој момент малкумина покажаа интерес за справување со минатото, иако ова, несомнено болно и сложено прашање, е неизбежен дел на постконфликтното градење на мирот во сите општества. Нашиве набрзина опфатија една толку широка амнестија, која во таа

широчина ја изгуби правната смисла, а заборава ја да кажат дека ако некому му се простува учеството во насилство против државата, не може истовремено да се претставува како херој. Од парламентарните избори во 2002 година беше наметнат пристапот кој проповеда само поглед кон иднината, кој на прв поглед звучи рационално и конструктивно, но го заборава општествениот реалитет. Справувањето со минатото е соочување со корените на насилството, кршењето на човековите права, социјалната неправда и хуманата небезбедност. Тоа, исто така, се однесува на соочувањето со вистината за грдиот дел од историјата, преземањето на одговорноста и отворање на патот кон демократската иднина, која ќе биде заснована на научените лекции од минатото. Соочувањето со минатото значи и каење за стореното насилство, па дури и барање прошка. Кај нас, сè се сведе на онаа старата - тури му пепел, а власта со својата магична моќ ги смири 'лутите непријатели'.

Навистина, **НЕ ПОСТОЈАТ РЕЦЕПТИ ИЛИ ЕДИНСТВЕН МЕТОД ЗА СПРАВУВАЊЕ СО МИНАТОТО. ИНТЕРАКЦИЈАТА МЕЃУ ПОМНЕЊЕТО, ЗАБОРАВАЊЕТО И ЧЕКЕРЕЊЕТО НАПРЕД ВО ПЕРИОДОТ ПО НАСИЛСТВОТО Е КОМПЛЕКСЕН И СПЕЦИФИЧЕН ЗА СЕКОЈА ЗЕМЈА.** Некои слични иницијативи се покренати во регионот, но Македонија ова прашање сè уште не го ни покренала, ниту го идентификувала неговото значење. А кој знае, можеби нам тоа навистина не ни е потребно, со оглед на целата апсурдност и патетика на 'конфликтот'. (Слушајќи ги толкувањата на оние кои се повикани да

знаат што тоа се случи, на памет ми паѓа сеќавањето на една изјава на војник на поранешната ЈНА во текот на "Оперета војната" во Словенија. Се сеќавате ли кога тоа голобрадо момче пред камерите на ТВ Јутел брилијантно ја опиша ситуацијата, велејќи: "па, ете, тие као напаѓаат, а ние као браниме".)

Интересно ама не и чудно, низа иницијативи на интелектуалниот и цивилниот сектор за ангажирање на политичарите во процесот на соочување со минатото остана без одек. Дури и меѓународната заедница не преферира многу бранувања. Досегашните обиди на невладиниот сектор се спонуваат не на прашањата "зошто", туку "кој" беше актер во 2001 година и со каква цел. **ОТВОРАЊЕТО НА 'ФАМОЗНОТО ДОСИЕ' МОЖЕБИ И НЕМА ДА ИМА ПРАВНА ЗАВРШНИЦА, НО ГРАЃАНИТЕ ИМААТ ПРАВО ДА ЗНААТ ШТО СЕ СЛУЧИ, ВО ИМЕ НА ШТО БЕА 'КОЛАТЕРАЛНА ШТЕТА',** и во име на што сè до ден денешен им се закануваат дека мораат да ги прифатат реформите затоа што тие ги носеле во Европа (се сеќавате на британскиот часовник од минатата година, нели?). Како граѓани не можеме да прифатиме изјави во стилот "округло, па на коше", или уште полошо закани кон политичкиот противник од типот "само ако кажеме сè што знаеме...". Не сфаќам како е можно да се тргне во јавен линч на само еден партнер во преговорите, а другиот да не се ни зема сериозно (демок, од него и онака не сме очекувале лојалност кон државата)!? Уште помалку разбираам во што е разликата меѓу разговори за поделба на земјата водени пред или во текот на конфликтот?!

Имаме право да знаеме кој и зошто јавно го промовираше оној прв згоден маж со книгата в раце, и чија понуда за делба на пленот тој така 'патриотски' ја одбил? Од целиот галиматijas кој деновиве ни се отплеткува пред очите, а без претензии да се дојде до "вистинската вистина", се наметнува еден ужасен и поразувачки впечаток: никој од овие денешниве политичари (во власта или во опозицијата) не си ја вршел должноста да ја брани татковината!! Единствено Ахмети е чесен во делот на признавање на учеството во насилството, ама повторно со закачка: демек, се борел за подобра и унитарна држава! На крајот, навистина ќе излезе дека во 2001 година имало еден куп дилови од типот на сапунските опери (секој со секого), а целата вина за наводен граѓански конфликт ја префрлија на граѓаните, кои всушност не се ни степаа. **КАКВА ХИПОКРИЗИЈА, ДУРИ И ДЕНЕС НИ СЕ ЗАКАНУВААТ ДЕКА АКО НЕ ПРИФАТИМЕ ОВА ИЛИ ОНА, ЌЕ НИ СЕ ПОВТОРЕЛА 2001 ГОДИНА. ПА, ДРАГИ ГОСПОДА, 2001 ВО СЕКОЈ СЛУЧАЈ ВИЕ ЈА ИЗРЕЖИРАВЕ, А НЕ ГЛЕДАМ КОЈ МОЖЕ ДА ВЕ СПРЕЧИ ВО НЕЈЗИНОТО РЕПРИЗИРАЊЕ (МОЖЕБИ СЕГА ВО МИНИ - СЕРИЈА ОД ТИПОТ НА КОНДОВО И КРАСНИКИ).**

Сепак, ако се размисли подобро околу можните дилови во и по 2001 година, изгледа дека позицијата и опозицијата воопшто не се разликуваат. Сите тие имаат/имале за цел поделба на териториите и населението, и тоа по мирен пат, за да се спречи крвопролевање(!?). Еве, малку и да шпекулираме (во отсуство на цврсти и проверливи факти): едните сакале отворена и експлицитна поделба (ако треба и со сидови), а другиве пред наши очи и при здрав разум нè прават будали и слепи, па нè убедуваат дека реформиве значеле јакнење на унитарната држава. **КАКВА Е ТАА УНИТАРНА И ДЕМОКРАТСКА ДРЖАВА ВО КОЈА НЕМА ГРАЃАНИ, А ИМА ЗАЕДНИЦИ? КАКВА Е ТАА ДРЖАВА ВО КОЈА ГРАЃАНИТЕ НЕ МОЖАТ ДА ЗАСТАНАТ ПОД ЕДНО ЗНАМЕ? ПОГОЛЕМА ЕТНИЗАЦИЈА НА ДРЖАВАТА ОД ВЕШТАЧКОТО ЦРТАЊЕ НА ОПШТИНСКИТЕ ГРАНИЦИ - ЗДРАВЈЕ!** Практично укинување на можноста да се искажете како граѓанин на референдум или во Парламентот, зарем тоа не е поделба - можеби не територијална, ама длабинска, суштинска! Децата си ги затвораме во образовни гета, за да комуницираме сè повеќе ни треба техника (слушалки), а сè помалку се слушаме и разговараме, затоа што одлуките некој веќе ги стокмил по пат на дил. **СЕ ПРАШУВАМ КОЛКУ ЕДНАТА ВЕРЗИЈА ЗА ПОДЕЛБА НА МАКЕДОНИЈА ЌЕ СЕ РАЗЛИКУВАШЕ ОД ОВАА ШТО ДЕНЕС ЈА ЖИВЕЕМО? И, СЕКАКО, ПОВТОРНО ОСТАНУВА ПРАШАЊЕТО "КОЈ", А НЕ "ЗОШТО". НЕ, НЕ ДЕКА ОДГОВОРОТ НА ПРАШАЊЕТО "КОЈ" ЌЕ ПРОМЕНИ НЕШТО, АМА БАРЕМ ВО ИМЕ НА ПРАВОТО ДА ЗНАЕМО, ТРЕБА ДА ИНСИСТИРАМЕ НА НЕГО.**